45 ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 43 Կ. ՊՈԼԻՍ 1901 2/15 ՅՈՒՆԻՍ 28 ՄԷՋԷՐ 1319 — 2 ՅՈՒՆԻՍ 1317 ՇԱԲԱԹ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ե. ԳԱՅԱՆԵԱՆ
Առ որ կ'ուղղուին ամեն տեսակ գրութիւններ։
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38 Պապը Ալի ճաստէսի 38

MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Journal Arménien
QUOTIDIEN, POLITIQUE, FINANCIER ET LITTÉRAIRE
Directeur-Propriétaire
Yohannès T. Kaïsérian
38 GRAND' RUE DE LA S. PORTE 38
Constantinople

ՄԱՆԶՈՒՄԷ ԷՖԿԻԱՐ

10 ՓԱՐԱ

منظومهٔ افکار
صاحبی امتیاز و مدیر مسئولی
ارمانس قره قیصریانه
مطبعه و اداره خانه سی
باب عالی جوارنده ۳۸ نومرولی داره مخصوصه در

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Գաւառներու համար	108 ղրշ.	60 ղրշ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 դրուշ։
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չենտրուիր

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՆԿԼՕ-ՍԱԳՍՕՆՆԵՐՆ ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԷ ԵՒ ՔՈՒՊ

Քանի՛ներորդ դարը Անկլօ-Սագսօն ցեղին երկու փայլուն ներկայացուցիչներուն, այսինքն Անգլիոյ և Մ. Նահանգներու համար է որ աւելի բարեդուշակ կրնայ սեպուիլ Առաջինը, Հարաւային Սիբիրկէի նախկին Հանրապետութիւնները գրաւած է, իսկ երկրորդը՝ Անթիլեանց մարգարիտները։ Բուպան ու Բոթթօ-Բիգոն, և խաղաղական Ովկիանոսի Փիլիպեանց արշիպեղագոսը այսինքն Լուսոն, Մինտանաօ, Սամարա, Վիսգայա, Մալաբանա եւ Միինտանաօ և այլն կղզիները (Առ այժմ ասոնց մեծ մասը, օր մըն ալ անշուշտ ամբողջովին)։

Թրանսվալ և Օրանժ 439,680 քիլոմէթրօ քառակուսի տարածութիւն ունենալով՝ գրեթէ բուն Մեծն-Բրիտանիայէն մէկ ու կէս անգամ մեծ է՝ քանի որ այս վերջինին տարածութիւնը 314,028 քիլոմէթրօ քառակուսի է։ Բնակիչներու տեսակէտով Անգլիա մեծ բան մը չհասած չըլլար, Օրանժցիներու թիւը հապա 400,000 ի կը հասնի—ընդհանրապէս միասին հաշուելով—իսկ Թրանսվալցիներունը շուրջ 800,000 ի՝ որոմէ միայն 120,000 ը ոպիտակ տեսակն կը պատկանի։

Բայց Հարաւային Սիբիրկէի Հանրապետութիւնները իրենց հանքային հարստութիւններովն է որ աւելի համբաւ վաստակած են, պէտք չէ մոռնալ Բիմպերլէյի հետ մրցող Օրանժցիներուն Ճակէրսֆոնթէյնի ադամանդաբեր հանքերը, ինչպէս նաև Թրանսվալի արծաթի, պղինձի, կապարի և հանքածուխի հանքերուն հետ, Պարպերթոնի, Բաբի, (չի շփոթել Գարթօնի հետ) եւ Վիթվաթէրսրանտի ոսկիի հողային կեզրոնները։

Գալով Բուպտնի, աշխարհս հինգ մասերուն մէջ հիմնուած շաքարեղէնի 1/4 ը արտադրելէ զատ, Բորթօ-Բիգոյի հետ, ծխախոտի, խոհուելի, բամպակի, մեղրի կեզրոնն եղած է։ Երկուքն ալ իւրաքանչիւրը 2,400,000 բնակիչ ունին։ Իսկ Փիլիպպինները գրեթէ 300,000 քիլոմէթրօ քառակուսի տարածութիւնը մէջ 6 միլիոն ժողովուրդ պարունակելով տաք երկիրներու յատուկ ամէն տեսակ բերքերն կարտադրեն։

Պատերազմէ առաջ Թրանսվալի եւ Օռանժի արտաքին վաճառականութիւնը կէս միլիար ֆրանքի կը հասնէր։ Սպանիական գերիշխանութեան ամենոյն Բուպայի տուն Բորթօ Բիգոյինն մէկ միլիառը կանցնէր։ Ֆիլիպպեանները չորս 350 միլիոն էր։

Սալիզբրիի և Մաք Քինլիի դահլիճներուն աշխարհակալական ուղղութեանցը մէջ սա տարբերութիւնը կայ որ՝ Թորիներու պետը գէթ բացարձակ թշնամական և վրէժխնդրական միտումներով է որ Պօէրներու դէմ պատերազմ մղած է և կը մղէ մինչեւ յայսոր։ Իսկ Քէլվէլէնի յաջորդող նախագահը, մի միայն մարգարէութեան անշահախնդիր պաշտպանն ձեւանալով 1492 թը-ական էն ի վեր Անթիլեանց կղզիները հաստատուողներուն Թրիսթաֆիրօլոմսի ժառանգորդները վանել ուզեց կեզրոնական Ամերիկայի չուրերէն։ Պատմութեան էջերուն արդեօք անկիւնը գրուած էր թէ օր մը Եանքիները Բուպայիներուն պաշտպանը պիտի ըլլային։ Ամերիկացիները չի գտնացան միայն Բուպայիները քաշալերել թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս. Փիլիպպինեանները Թագալներն ալ բաժին ունեցան իրենց ներքեւ ձեւաց օգնութիւններէն և անշահախնդիր զգացումներէն։ Շէյ, Սիմսոն հրամանատարները Բուպայիներուն դիւցազնական էջեր Սանթիագոյի նաւային ազէտէն և հրպվանատար Զէրվէրայի գերի իյնալէն վերջ՝ երբ Սպանիական դարաւոր գերիշխանութիւնը չոգեցաւ. Անթիլեան մթնոլորտին մէջ, Ամերիկացիք Մաքսիմ ալ Կոմէզի խրամներուն չասուածն եղած էին։

Նմանապէս հրամանատար Տըվէյ, Բավիթի փայլուն և կորզուած յաղթանակէն՝ վերջ՝ Փիլիպպինեներուն պաշտելին եղած էր։

Իրականին մէջ ինչ էր արդեօք այն պատճառը և կամ նպատակը, որ կը թելադրէր Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը՝ քանկարժէք հազարաւոր զինուորներ և միլիոններ զոհելու, եթէ ոչ ճնշելի և կամ եմբէրիալիզմի հոսանքներուն հետեւելով՝ նորանոր երկիրներ ձեռք ձգել։

Բայց Մաք Քինլիի դահլիճը մոռնց որ՝ Հին ու Նոր աշխարհի հարաւային կարծիքը չի զրգռուիր միակ միջոցը՝ և իր ձեռներկերեն արդացիներուն կայացիներու անմիջական պայմանը ուրիշ բան չէր՝ ապա՝ յայտնել ամբողջ աշխարհի թէ ոսկի քաղաքակրթութեան ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու համար, պէտք էր վերջ տալ Բուպացւոց անորոշ վիճակին։

Ցիրաւի պատերազմի սկիզբէն մինչեւ վերջ, բոլոր աշխարհը արտասովոր համակրութեամբ հետեւեցաւ պատերազմի բաղդի ելեւէջներուն։ Բայց չատ չանցաւ, խորամանկ և սկեպտիկ դիւանագէտներէն վերջ՝ սովորական քաղաքացիներն և հանրութիւնն կասկածիլ սկսան Մաք Քինլիի նպատակներէն։ Վաշինկթընի կառավարութիւնը այնպիսի բեռ մը դրծածեց, որով ոչ միայն Անթիլեանց մարգարիտը Եանքիներով ողողեց. այլ Բուպայի հրամանատարէրը մինչ իսկ իրար ձգելով, չէզոքացուց իրենց ուժերն։

Պատերազմի փոթորիկը երբոլ մը նմանած էր, Բուպայիները չի քնացած զօրավար Պլանքոյի մը զինուորները ունէին իրենց դէմ. միւս օրը՝ արշալոյսին անոնց տեղ Ամերիկացիներ զտան։ Անհաւասալի բայց իրական յուսախաբութիւն։

Նախագահ Մաք Քինլի աւելի ապահովաբար կարենալ ջախջախելու համար Բուպայիներու դիմադրութիւնը, խորամանկութիւնը ունեցաւ միւռ, կէս անորոշ՝ կէս հրապուրիչ խոստումներ ընելու։ Բուպացւոց փոխանակ նախկին կառավարութեան Հանրապետութիւն խոստացուած էր. բայց, Վաշինկթընի պաշտօնական դիւանագէտներու բերանն մէջ այդ բառը յանախ կրկնուելով մէկտեղ մերթ ինքնօրինութեան չատ անդամ ալ ամերիկեան դերիշխանութեանը տակ ինքնօրինութեան իմաստովը թարգմանուեցաւ։ Հանրապետութեան վանդաւոր պարագան հեռացնելու համար, Մաք Քինլիի կառավարութիւնը առարկեց թէ Բուպացիք այն աստեն միայն պիտի հասնին իրենց նպատակին երբ կարող ըլան ինքզինքնին կառավարել։ Մէկ կողմէն ալ ամերիկացի դրամատէրներ՝ վաճառականներ և բաղդախնդիրներ կը փութային բազմանալ Հավանայի եւ ուրիշ կարեւոր կեդրոններու մէջ։ Քիչ ատենէն Լատին կղզին Անկլօ-Սագսօն կղզիի մը կարենալ վերածուելու վրանդին մատնուեցաւ։

Զերկարելով ըսենք որ նախագահ Մաք Քինլի ենթադրելով որ այլ ևս պատերը հասած է, պայմանագրութեան մը օրինակը դրկեց Բուպա գտնուող ամերիկեան զինուորաց հրամանատար Վուտի, որպէս զի ստորագրել տայ կղզւոյն երեսփոխանական մարմնոյն կողմանէ։

Այդ պայմանագիրը պարզապէս Բուպայիներուն ինքնօրինութիւն կը շնորհէ Վաշինկթընի կառավարութեան պաշտպանութեան տակ։ Բուպա օտար տէրութեանց մօտ ներկայացուցիչներ չի պիտի ունենայ, և՝ երբ ներքին դժուարութիւններու հանդիպի, Ամերիկացիներուն միայն պիտի դիմէ զայնս կարեւոր հարթելու համար։ Մէկ խօսքով Բուպա՝ Ամերիկեան նոր ստացուածք մը եղած պիտի ըլլայ։ Բայց կը յուսամք որ այս կղզին ալ Վիրժինիայի մը, Գարօլինայի մը, Թէքսասի մը, վերջապէս ամերիկեան ո և է նահանգի մը նման կառավարուի։—Ո՛չ երբէք, Վաշինկթընի բարձրագոյն դիւանը՝ 4 ձայնի դէմ 5 ձայնով վճռած է որ Բուպա արժանի չէ ամերիկեան նահանգի մը առանձնաշնորհումներն ունենալու... հրամանատար Վուտ՝ Մաք Քինլիի պայմանագիրը Հավանայի երեսփոխական ժողովին ներկայացուցած միջոցին պաղարիւնութեամբ՝ ապագային համար անպայման ինքնօրինութեան անորոշ յոյսեր և դաղափարներ ներշնչեր է՝ անդամներուն ստորադրութիւնը կարելի եղածին չափ շուտով ստանալու համար։ Բայց Բուպացիք առանց կասկած մը ունենալ ձեւացնելու՝ հրամանատար Վուտի խոստումներէն այդ խոստումները պայմանագրին մէջ նշանակէլէ վերջն է որ ստորագրած են դայն։

Այս պարագային՝ անշուշտ դիւրութեամբ կրնայ ըմբռնուիլ թէ մը աստիճան դայրացած պէտք է ըլլայ նախագահ Մաք Քինլի։ Բայց ի՞նչ որ ալ ըլլայ իր բարկութիւնը, Եանքիներուն նախագահը այլ ևս չի կրնար տարբեր կարծիք մը տալ Եւրոպայի, որ լիովին համոզուած է թէ Մաք Քինլիի մարդասիրութիւնը և անշահախնդրութիւնը պարզ ձեւակերպութիւններ՝ և մաքիաւելական քաղաքականութիւն մը առժամապէս ծածկելու համար պատրուակներ եղած են միայն։

Կը լսուի թէ երբ Հավանայի Երեսփոխական ժողովը կէս առ կէս չստորագրէ իրեն ներկայացուած պայմանագիրը, ամերիկեան զինուորական իշխանութիւնը վերջ պիտի տայ իր գոյութեան։ Այո՛, այս ալ չատ հաւանական կրնայ համարուիլ։ Այլ ևս զուշակութիւններու պէտք չունինք ճնշողներուն ապագայի ընթացքը կարենալ ըմբռնելու համար։

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՔՐՈՆԻԿ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՆԱԽՕՍՔՆԵՐ

Գրիգոր էֆ. Սարայտարեան. — Օգապարիկով ճամբորդութիւն մը։
Նազարէթ էֆ. Պուռմայեան. — Վարժարաններու կեանքէն։
Յովհաննէս էֆ. Պիպէրեան. — Տղայոց դատարակութիւնը։

Ժամը ճիշդ 4ին բեմ հրաւիրուեցաւ Սարայտարեան էֆէնտի. իր բանախօսելիք նիւթն ամենուս հետաքրքրութեան առարկայ եղած էր արդէն և հետեւաբար ականջները սրուած էին երբ գրասեղանին առջեւ ոտքի վրայ ելաւ։ Նախապէս գործնական օրինակներով և գիտական համոզիչ փաստերով բացատրեց Արկիմէդէսի սկզբունքը, մարմնոյ մը ծանրութեան նուազելու մասին ջուրին մէջ. յետոյ օդապարիկի մը կազմակերպութեան և այլն պարագաները յիշելէ վերջ, Դամիյլ Ֆլամմարիոնի հետեւողութեամբ մեր հորիզոնին վրայ 600 մէթր բարձրացաւ իր օդանաւով, նկարագրելով այն ակնապարար հորիզոնը, բլուրները, կանաչ մարգագետինը, դաշտերը և քաղաքին չէնքերը այդչափ բարձրութենէ մը, նիւթը յոյժ հետաքրքրական, հոս տեղն է ըսել մանաւանդ՝ թէ Սարայտարեան էֆէնտի չատ մեծ յարմարութիւն ունի բերանացի խօսելու և հոս օրինակներով իր բացատրութիւնները պիտակելու, ինչ որ իրեն մոայլն պաշարը ի յայտ կը բերէ. այս ո՛չ թէ միայն մեր համոզումն է, այլ նոյն իսկ բովանդակ զինք ճանչցողներուն. Դիպ թէ, ինչպէս նախորդ շաբթու գրած էի, պիտի ուզիմ դիտողութիւններս ընել, իրենց հասկցնելու համար թէ ժողովուրդը ի՞նչ կերպով աւելի կրնայ փարիզ կիրակնօրեայ վարժարանին և այս իրենց իսկ փափաքն է կարծեմ, որովհետեւ իմացայ թէ բացման առաջին կիրակին արդէն անօրէն Տրըզեան էֆէնտիի կողմէ յայտարարութիւն մը եղեր է թէ ամէն տեսակ դիտողութիւն կ'ընդունուի իրենց կողմէ, երբ անկողմնակալ ոգւով կ'ըլլուին։ Երկրորդ, Սարայտարեան էֆէնտի իր ա՛ր.նչափ հետաքրքրական նիւթը սիրելի և հաճայալի չըլլաւ ունկնդիրներուն, վասն զի երկար խօսեցաւ, ըլլա՛յ բերանացի, ըլլայ դրաւոր, կարծեմ ներելի չէ 50 վայրկեան խօսիլ. այս կերպով հետաքրքրութիւնը կը նուազի և նիւթը իր շահեկանութիւնը կը կորսնցնէ. աւելի լաւ պիտի ըլլար երբ մարմնոյ անկման օրէնքները յատուկ նիւթ մը ըլլար, և վերջերը առանձին, որովհետեւ Սարայտարեան էֆ. իր սիրած ճիւղերուն մէջ ունեցած ներկուռ հմտութեամբը, աւելի հմայիչ պիտի ըլլայ նկարագրական տեսակէտով քան դասախօսութեան ձեւով։ Սարայտարեան էֆ. բերանացի խօսեցաւ։— Պուրմայեան էֆ. հին և արդի վարժապետներու Տիպէր (type) ներկայացուց իր այն պատմական գրչաւ և զուտաճաշոյն լեզուաւ, որ ամէնուս ծանօթ է, բազդատութիւններ ըրաւ հին և ներկայ ժամանակիս մտաւորական շարժման և վարժապետներու կեանքին վրայ. նկատեց մանաւանդ մեր ազգին մէջ սա՝ յաւելի պարագան թէ, պարտաճանաչ, իրենց կոչման և պաշտօնին գիտակից դասախօսներ միայն հարիւրին երեսուն են, իսկ մնացեալ 70 հայ թիւը կը բաղկանայ ծոյլերէ և չանամոլներէ, որոնք կը վխտան մեր մէջ։ Պուրմայեան էֆ. եւս վարժ և կարող անձնաւորութիւն մըն է գրելու և խօսելու արուեստին մէջ, սակայն իր մասին ալ կրնանք ըսել թէ քիչ խօսեցաւ, երբ մանաւանդ իր դիտած կանխամտածութեամբն իսկ դրաւոր էր։

—Տղայոց դատարակութեան լաւագոյն միջոցները, իբր վարժ դատարակ, բացատրեց սառնն ոճով մը Պիպէրեան էֆէնտի։ գրուածքը ընդհանրապէս լաւ ուսումնասիրուած և լուրջ խորհրդածութեանց առարկայ եղած էր կրնանք ըսել, այնպէս որ ամէն չարթու երբ այդ նիւթին վրայ խօսելու ձանձրոյթը յանձն առնէ, մենք, ունկնդիրներս, չատ աւելի գոհ պիտի մնանք, քանի որ մեր տղայոց դատարակութեան, մանաւանդ բարոյական դատարակութեան կենսական և շահեկան պարագան է որ մէջ կը բերուի։ Որչա՛փ լաւ էր Պիպէրեան էֆէնտիի ոճն ու դաղափարները, այնչա՛փ խորթ էր իր արտասանութիւնը, թէեւ մինչեւ դարու մէջ չատ յարգուած ըլլար.

Յետոյ Տրըզեան էֆ.ի կողմէ կարդացուեցաւ կայսերական գեղարուեստից վարժարանը ցրկուելիք աշակերտին համար նպաստ տուող անձանց անունները, որոնց թիւը 14ի հասած էր, այս մասին աւելին կ'ըսուի արդէն վարժարանին տեսչէն, մենք միայն գովելով իր ձեռք բերած լաւագոյն արդիւնքները միայն գրել մտադրած ենք։

Այս անգամ հարկ կը համարիմ ուրիշ դիտողութիւն մըն ալ ընել. — արդեօք կարելի չէ՞ նուազ ունենալ կիրակնօրեայ վարժարանին մէջ, այս խնդիրը այնչափ կարեւոր է որ կ'արժէ նոյն իսկ ամէն օր խնդիր ընել, որովհետեւ բանախօսներէ վերջ անմերդաշնակ և միօրինակ երգերը ներկանարուն զուարթութիւն մը պատելու տեղ, ընդհակառակը թմրութեան պատճառ կ'ըլլան, և նիւթի մը ապատրութիւնը դեռ չանցած անոր նիւթ մը ըսել կը տարուիս։ Դոն կը մնանք նթէ կիրակի օր այս մասին բացատրութիւններ արուին մեզ վարիչ մարմնէն։

Ապոստոլը, 30 հայիս ՊԱՐՈՅՐ

ԲԵՐԱՑԻ ՕՐԻՈՐԴԸ

Պոլսոյ օրիորդները, առ հասարակ, աշխատասէր ըլլալու համբաւ ունին, չատ իրաւամբ։ Բերացի օրիորդը, մասնաւորաբար, առաւելութիւններէ զուրկ չէ։ Նոյն քաղաքակրթեալ է թէեւ միջակ ուսմունք մը ունի. յեսոյ աղնիւ ձիրքեր զինքը կը դասեն իրենց կատարեալ «մատմազէլ» մը։

Բերացի օրիորդին արտաքին կեանքը յատուկ փայլ մը կը կրէ։ Պէտք է դիտել զինքը մեծ պողոտային մէջ։ Զեւաւոր զգեստ, մաքուր ձեւնոցներ, չքեղ գլխարկ և ճաշակաւոր հոլմանոց մը ի ձեռին ինչ սահուն քայլեր կ'առնէ անիկայ։ «Պոն Մարշէ» ուխտատեղի մըն է իրեն համար. անպատճառն պիտի հանդիպի և պէտք է ուսնիլ թէ ինչ քաղաքավարութեամբ հոն գտնուող պաշտօնեային կը հարցնէ ժպտադէմ «բօնժուր է սո մոնսիօ»..... մարդուն գլխարկը տալը կու գայ։

Բերացի օրիորդը իր ամենօրեայ պտոյտներուն չնորհիւ բաւական ախորժակի տէր է. Թէքէպաշի, Թաքսիմ, Պէյլա Վիսթա, Պոսֆորոսի, Շիշլի, որք իրեն համար գաղանիքներ չունին։

Տանը մէջ Բերացի օրիորդը աքանչելի հիւրընկալութիւն մը կ'ընէ։ Անուշ խօսակցութիւն մը ունի և նիւթերու ընտրութիւնն ալ մաքուր են։ Ինկանէն զուարթ, պէտք է դիտել զինքը թէ ի՞նչ սիրուն կերպիւ կը խնդայ. վարդ այտեր ու մարգարտաշար ակռաներն հրապուրիչ դէմք մը կը կազմեն։ Խիստ քաղաքավար հանդէպ երիտասարդին, գողտրիկ ձայնով իրեն կը հարցնէ, «Ինչպէս էք ազնիւ պարոն» և ասիկայ այնպիսի քաղցր արտասանութեամբ կ'արտարերէ որ.... երիտասարդին սակրտները ՀԷՐԷ ՀԷՐԷ կ'ըլլան։

Սովորաբար բերացի օրիորդը խաղամոլ չէ. առ առաւելն լուրիսով 21 կը խաղայ (հապա բարայ մը)։ Ընկերական խաղերը ուելի յարգի են իրեն համար, մանաւորաբար Նաբօ Նաբօ ցեղօրդ։ Ի բաց ասոնց, կը յարգէ նարտը, կը սիրէ մանալլէպին, կը մեծարէ «պանքնոթը», կը չոյէ կասուն, կը գգուէ թաչունը։ Այս բոլոր առաւելութիւններով հանդերձ բերացի օրիորդը սքանչելի յատկութիւն մըն ալ ունի.

—Ո՞րն է կ'ըսեր արդեօք.
—«Շիք» է չարաճճին։

ՊԱՒԼՈՍ

ՀԱՅԵԱՅՔՆԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ՄԵՐ ԲԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ, ՆՈՐԱԿԵՐՏ ԲԱՌԵՐԸ ԵՒ Օ. ԶԻՖՃԷ-ՍԱՐԱՅ

Իրօք ո՛և է կարեւորութիւն չենք ընծայեր այն բաներուն որոնք մեր առջեւ են չարունակ և սովորական դարձած են. նորավէպ բառն ալ արդեօք որո՞ւ անծանօթ մնացեր էր, ամէն օր չէ՞նք տեսներ գրութեանց ճակատը, մինչ ինքնին չի՞ բացատրուիր այդ բառը։ Նորավէպ կը նշանակէ այնպիսի եղելութիւն մը որ իր տեսակներուն և ոչ մէկուն կը նմանի։ Իր մէջ եղածները բոլորն ալ նոր բարոյական նոր պատմութիւն մը կը կրնան, վէպ մը կը բովանդակէ մանրամասնութիւններ, իսկ նորավէպը անոր համառօտակն է։ Եւ սա չփայած աղջիկը (ըստ Տիգրան Արփիարեանի) յատկապէս և կամ հաշկ հանելու դիտաւորութեամբ կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը նշանակէ։ Վիվիէն, այս էր աղջկան անունը, և Տէմիրճիպաշեան «Բիւրեակ»ի սիւնակներուն մէջ ի զուր կը գրէր Վիվիէնի որ իր դիպուած հայերէնով գրեր այլակերպ նիւթոց վրայ։ Ի՞նչ պատասխան կ'ընդունէր Գրաւէ՛ր Աւասմ, մեղանդ որո՞ւ կը թաթխէ, Վիվիէնի՞(։...) զո՞ւր ջանք։

Ան այդ նորաշարերկի երկասղիկը գրելու համար ամենուրու կարօտած է և այնպէս աւարտած է։ Ո՞ Վիվիէն մեր գրականութեան այնչափ սիրահար մ'ու նէ՝ ինչո՞ւ չի գրեցեր... Թարգիայի մէջ անգործութեան դատապարտեր ես։ Կարդացիր բանասաղծիմասասէրին «Վոսփորը» որ քեզ ուղղուած էր, ինչո՞ւ չեկար հեղ մը Ազգ. Հիւանդանոց դիտելու համար — գտնէ իր անուան տարեգարձին առթիւ — անոր ճեփճերմակ և կամարի ձեւով ճակատը որ ցայտուն գաղափարներով բեղնաւորուած է, լայն ճակատ մը ուն որ կարծես աշխարհի ուսմունքը ամբողջ լափելու պատրաստ է և սիրայօժար։ Եկար՝ անգամ մը Վիվիէն, հանդիպելու համար անոր նկարագիրը ուսելու թովիչ խօսքերը։

Զգենք ասենք, ձգենք Վիվիէն։ Այնքան բաներ որ զրուեցան կարդացնա, դայթակղութիւն մըն է ձգեց հրապարակ, արդէն մենք իսկ զգուեցանք ալ և ակամէնիս գրութեանց այդ թոհ ու բոհէն խլացան։

Օրինակի մը վրայ յենլով չարունակենք։

Հաստատութիւն մը՝ որուն անունը ու հիմնադիրը ընտրեալ եղած է, երբոր բարերար մը զայն վերականգնէ երկրորդ հեղինակը չըլլաց այդ ձեռնարկին, կամ պարզապէս անոր լուն հեղինակը։

Նորավէպ բառն ալ թերեւս ուրիշ հին, անտեսուած բառգրքերու մէջ ըլլար՝ ասկայն տարիներու հոլովման մէջ այդ բառը մոռցուած էր և գործածութենէ ալ զուրկ։ Տէմիրճիպաշեան հրայրեց սրտերը անոր գործածութեանը նկատմամբ, և ի սկզբան հաղորդակցութիւն չունէր նորավէպը գրական աշխարհին հետ։ Տէմիրճիպաշեան հին և ամենուն նախանձ պատճառը բայց չատերու ալ հիացման առթիկն է։ Իր հարուստ ու ճոխ գրութեանց մէջ կը գտնէ այդ բառը հարելով ինք առանց կարդացած ըլլալու կամ ուրիշ գրքի մէջ տեսած ըլլալու գայն։ Հեղինակն ինքն է, կարդ մը գրողներ որոնց ներսիդին նախանձն ալ արմատացած է. ի մէջ այլոց յիշենք Կարօն, Ե. Գաղանճեան, երկու հակառակները, կ'ուզեն որ նորավէպ բառին հեղինակը ուծանօթ ձգեն. հրապարակային ջնջք մը կը տեսնուի որ խախան է նորավէպ բառին, և այս բանը կը նմանի թէ՝ միդոկլէսի սա խօսքին թէ «Միդիա-տէսի յաղթանակներն թոյլ չեն տար ինձ քնանալու», այսպէս նորավէպ բառին հայրը Տէմիրճիպաշեանն ըլլալուն պատճառաւ մեր բանասէրները դիչերը չեն կարող հանդիստանչել։ Հակառակպարագային եթէ նորավէպ բառին գտակը անոնց վերագահեն՝ ապահով կերպով ըսեմ որ պիտի ընդունին, իսկ թիթեռներն... երեւակայեցէք։ Զաւեշտական գրուածք մը չէ այս, այլ իրականութիւն։

«Մասիս»ի էն չատ գրողներէն մին էր Նշան, մեր բաղմամեան և տարազանգաւոր գրագէտը որ իր յօդուածոց տակ ամէնէն չատ ծածկանուններ ինք կը դնէր, յիշենք մէկ քանիները. «Դ. Մոնաղ», «Ճին Ցակոբ», «Ճգնաւոր»,

«Դրատէր Ատամ» — ամենուն ծանօթ է այս վերջինը— «Մէյանդա», «Նուրանիա», «Թեւանիք» — վերջին երեքը Ազգկան մը օրագրին տակ կը գտնէր եկրագուծոյն մէջ։ Ուրիշ։ Ստակատ անուններ գրեթէ վիկտորիական անմեկին քողով մը ազծուած։ Նախանձը հեռի է ի հեռուս Եկիպտի քովէն, ամէն գրէր կը գովէ, իր խօսուածքներուն առարկան Զօհրապն է միշտ։

Աքառաչէս Ցարութիւնեան հակա-Տէմիրճիպաշեան մը է սուդիս, բաներ մը կը մոլայ բառարաններն ու գիրքերը առջեւն առած անարգալից յոյուսած մը կը կնքէ։ Կանգ, քան վիսենք որ գուն բարեաբերի maitre մը ես, սակայն արձակ բան մը գրած չունիս տակաւին, Մարկարեանէն մեզ ուսանուորի ծրարներ կը հասցուցնէիր։ «Մասիս» անխաթեր թերթ մը ըլլալով՝ ուզեց փակել խնդիրը, բայց քու համառոտները դեռ ուրիշ թերթերու մէջ կը սկսին գրել, մեծերն ու վարպետները վարդարնելով, եթէ—չատ նեղութիւն կը զգան կրնան մեզմացուցիչ ըմպելի մը խմել (Pôtioh calmand)։

Ի մասնաւորի Գազանճեան այս տեսակ վաղուէր արարքներու մէջ գլուխուեցաս և պարագլուխն էր ինք արդէն, թեզ գրեց անանկ բաներ որք գրեթէ ենթադրութիւն ըսուած էր, և կէս մ'ալ կեղծիք, իսկապէս անոր ըրածը prendre quelques choses de son bonned մըն էր։

Մոռցուած մը ցիրեան հանել՝ մեծութիւն մը չի նկատուիր, այս ժամանակ չեն ք կենարհենիկակ» յորդորչել։ Թէ չուրջիմնի նայինք և նորութիւններու բանիմինք, վերահասու պիտի ըլլանք թէ ասոնց սկիզբը կայ եղեր և երկրորդ մը սկիզբ ալ սեպուի։ առաջին անգամ նորաշէպ բառը հանրացնողը Եղիան էր, անոր նայելով ամէն ոք կը գործածէ զայն մինչեւ հիմա։ Արարաչէս Ցարութիւնեանի և իր նմաններուն քիմքին աղէկ չի գար եղեր բառ ստեղծելը։ Սա Ք. իր հանգուանանիրը հրապարակի վրայ հնարուած բառերը ընդունելնէն ետք ի՛ուրանան անոր հայրը, սահմանելով անոր ծագումը, անոր թուականը որ բոլորովին պակաս է և շատ հին։

Անուրանալի է թէ յօրինուած բառերը հնչուն և ներգնական են, ուստի անկարելի՞ է զանոնք լեզուին մէջ մտցնել, չէ՞ մի որ անոնք ալ մեր պակասները կը լրացնեն։ Տէմիրճիպաշեան մեր հայ լեզուին և հայ գրականութեան client մը բերաբ որ էր «նորավէպ» բառը։

Անոնց ինչ գրուելէն վերջ, յերիւրանքներով ընդունեցաք։ Նորավէպը լաւ կերտուած չէ։ Այս պահուն խնդիրը եպերելի հանգամանք մը կ'առնէ։ Նորավէպը, բան իս, աղուոր, գիրարանչուն և logique բառ մըն է։ Թէ որ «վիպանոր» ըսուէր, ինչ որ անկարելի է, այն ատեն լաւ կերտուած չէ գրեալինք ըսեր, որովհանեւ ընդհանուր օրէնքէն կը ելնէր։ Եւ բաց ասոր հայերէն լեզուի Կենսական կանոնն է որ ածական բարդութեանց մէջ գոյականը եւայն միշտ եւքը կը դրուի, ինչպէս. «վարդակարմիր» բառն. հոս «վարդ» կը նշանակէ «վարդագոյն»։ Իսկ բայարմանները մէջ գոյականը առաջ կը դրուի. օրինակի համար, «եկեղեցասէր»։

Բացառութիւն են միմիայն «սեղմիրան» և «սիրամարգ» բառերը։ սիրամարգ՝ մարդերը սիրող ըսել է, հեռուարար սիրամարգին «մարգասէր» և սեղմիրանին «իրանասեղմ» ըսել անհնարելի սխալ է։ Վերջի բառը չատ գրութեանց մէջ կը տեսնեմ ես։ Արդ, անոր հեղինակն ալ անծանօթ է. — ո՛չ երբեք։ Նորէն Եղիան է անոր հայրը, քանի՝ որ յառաջուց տիրամարդը բացառութիւն էր՝ թող սեղմիրանն ալ նոյն վիճակին ենթարկուի։ «Փրասեղմ»՝ աւելի խիրթ կուգայ ականջս քան «ձեղմիրան»։

Չէ՞ք հաւնիր Եղիային, ո՛ նորելուկներ։ Սա ալ չմոռնամ ըսելու. (որ մեր գրականութեան և տոմիկ լեզուին մէկ պակաս կողմն էր)։ Հին ատեն իւրաքանչիւր ոք ուժգին արտայայտութիւն մը ընելու հավար «սասիկ» բառն ի կիր կ'արկանէր ու կ'ըսէր. «Սասիկ հիմնդ եմ, վիսա սասիկ կը ցաւի, ատիկ կը խնդամ, կացութիւնս սասիկացաւ» եւայն։ Այն օրինակ «սասիկներով» կ'օծէր իր գրուածքը կամ խօսուածքը և ինչ որ ներդաշնակութիւնը կ'ուբէր։ Նախահոգան մեր Տէմիրճիպաշեան «ներոյժ» բառը ստեղծեց «սասիկներուն» ախոյեան կանգնելու համար։ Ներոյժ բառին ընելիք բնաւ չունինք։ Այն բառը եւս ընդհանրացած է մեր մէջ։

Սեղմիրանին և Սիրամարգին պէս տրտաղի բառեր քիչ ունինք։ Շնորհ Զիպիէ-Մարրաքի Թանկագին մրցանակի մը տրմանի է. որ կը հնարէ այնպիսի բառեր որոնց չգոյութիւնը զգալի է։ Գիտէք ընթերցողներ, բառեր որոնց սկիզբը infinitif ըլլայ, զոր օրինակ «վառելարարայ», ասոր յարանման ուրիշ որոնել պարագ ջանք է, հեղնութիւն մըն է։ Օտնիկ Զիպիէ-Մարաքի սկսած է «վառելարարայ»ին պէս բառեր սաեղծել, ինչպէս, «ապրեակերպ», «գրեակերպ» եւայն, փոխանակ երկայն լարակ ըսելու և անդամանալու բառը կ'ըսենք յիշեալ բառերը — ականջը խօսի Հարայն —։

Եւ տակաւին վիճաբանութեան մէջ մանող Նորելուկները՝ ըսենք բերան դրիչներ [՝] նորավէպին մասին լաւ կերտուած չէ կրսեն, այնքան սարուայ գործածուած, և ամէն գրչի հետ տեսակցութիւն ըրած բառին կերտութիւնը «գէշ» բառին հետ կը չիտեն, — չարն ու բարին ճանչնալու միտում չունին՝ ապա թէ ոչ չեն գիտեր, նորավէպը մէկ խօսքով ամէն գրչի հպելի է։ Ուսպառուսով մը երենց խիթիս նայելնին տեղեկացնել կուզեն նորահնար բառից նկատմամբ. անաւարիկ հոս կը կայանայ թշնամանքը։ կամ յատակորէն ըսելով անխորհուրդութեան նշանը։ Զիպիէ Մարաքի կամ Բօտաք գովաբանող գովասանքին արժանի է, և իր աղդ գիտելիք ու մանաւանդ օգտակար ճանաչարիներուն համար կը չնորհաւորեմ զինք ըսելով՝

Բօտաք, Հանե՛ բառ
Մեր լեզուին համար,
Ցօրինէ՛ Բօտաք,
Բառեր քաղ յոտակ։

Դարձեալ մինչեւ հիմակուայ գրուածներուն յսսի մէկ կողմը։ Նոր հնարած բառերուն տակաղ չի դնենքն զատ մեր գրողներն, կդանդ պրիչ արժանիքներ ալ չի բարձրանել, ասկն ինչ գաղանի պատարաններու մէջ պարտել կը խորհին, իրենցը միայն կուգեն որ ի յայտ գայ իր բոլոր մասերով, իր լրացուցիչներովն։ Նորավէպը այս վիճանոր ունեցաւ, և միշտ խիզծուեցաւ ամենուն կողմէ։ Բայց լաւ դիտցած ըլլան մեր բանասէրները որ անոր հեղինակը ուրիշ մէկը չէ՝ այլ մեր ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆՆ։ Ե՛ս խորութիւն չեմ գներ ոչ չիասակը կը խոսնոյանիմ։

Փա՛ռք քեզ Աստուած, զէ՛թ Մասիս այդ տեսակ վիճաբանութեանց թասը պիտի չը դատնայ յետ այսու։ Զրուսանքը հոն կ'ըլլայ ընթերցողաց հնամի երբ քննադատութիւնը, բանակռիւ մը կըլլայ։ Շ. Հ.

ԽԱՐԻՃԻՑ

ԺԵՆԵՐԱԼ ՊՕԹԱՆԷՆ ՄԷՐԹՈՒՊԸ

«Նայէ Ֆրայէ Բրէսէ»ուն Ճէնուպի Աֆրիգասա եէնխէն միւզաքէրթը սուլթիյէյ իսթիսար խրլրմիլնի տայիր պաղը հավատիս տէվերան էմէյէ պաշլամը օլմանը իւզերինէ, կէյէն մարտ արնաս մուզաքէրթը սուլթիյէնին ինզթիքանան սօնրա, ժէնէրալ Պօթա թարաֆնանան Պօէրլէրէ իսթիսալէն նէյզ օլուման պիր մէքթուպան չայանը էհէմմիյէթ օլարզնանան պէր վէճնը ապի թէրեմէմ վէ սէրճ խրլմէսի միւնասիպ կէօրիւմիւշ տիր։

Սէվկիլի պիրատէրլէր,

«Լօրտ Բիչնէր թարաֆնանան նէյր օլման մէքթուպտան անլաշըլմաղնա կէօրէ, Ինկիլթէրա հիւքիւմէթինին եէկանէ մադէսի՝ պիրի քամիլէն մանվ իթմէք օլաղնման, թէքլիֆ օլնան չերայիթը սուլթիյէյի դաղալ իթմէք պիրճէ զայրը գաղալ տիր։ Իկէր պիր ուէֆա թաթիրը մուհարաթ օլնաղ, արթըգ Ինկիլթէրա հիւքիւմէթի իլէ հիչ պիր սուրէթլէ մուամէլէ խուսկիլմէյ։ Գունը էյիէ պիտինիզ, պիզէ էօյլէ պիր հիւքիւմէթ վէրիլէճէք քի, պիլճիմիզ մէմուրիյնի՝ Ինկիլիզլէրէն միւրէքքէպ օլաճագ արը։

Էնալինին արզուսաբ ասլա նայարը իթիսարա պաղնմաճաճագ վէ պիզիմ իչին պէօյիւք պիր լութֆ օլարաք, տիւնունը հիւքիւմէթին թէվիյիսի իչին պիր միլլօն Ինկիլիզ լիրասը թէսարիք իսթիպալ օլունմուշ արը։

1902 սէնէսինէ այնա պիւտէճ թանին իսթիէպիլմիյինէ կէօրէ 1,200,000 ֆլորինէ պալիզ օլարար։ պաշլըճա վարիսաթը պէրվէճին սաթի տիր։

Արաղի վէրիիսինտէն 250,000 վէ կիւմրիւքլէրտէն 350,000 վէ ինտիսարտան 150,000 ֆլորին։ պաշլըճա մեսարիֆաթ իսէ իսարէյի մէրքէզիյէկ 35,000 վէ մուհաքէմէ 35,000 վէ մեսարիֆը ումումիյէթ 45,000 վէ սաաբիրէ 30,000 վէ մէմուրիյը զաղրթայա 28,000 վէ մէմալիքը Էճնէպիյէսէրի մէմուրիյէթ 15,000 վէ բրէնս հաղրեթլէրինին հիսաբը զաթիսինէ 100,000 վէ բրէնս Միրզոյա 12,000 ֆլորինտէն իսարէթ տիր։ Շեզարահէնի զնսաօլսը Մ. Միհովի Գարատաղ հիւքիւմէթի զնպրոլ մէնլիսի բիյանէթինէ թարին իսիրմիշ տիր։

ԳԱՐԱՍԱՂ

Զէթինէէն 10 հաղիրան թարիխի իլէ հաղբլբյոր. — Եվվէլճէ իմբաը գարարլաչարբլան բրլանամին իմբարանա իսթիսար օլմանուշ արը։

1902 սէնէսինէ այնա պիւտէճ թանին իսիլէպիլմիյինէ կէօրէ 1,200,000 ֆլորինէ պալիզ օլբյոր. պաշլըճա վարիսաթը պէրվէճին սաթի տիր։

Արաղի վէրիիսինտէն 250,000 վէ կիւմրիւքլէրտէն 350,000 վէ ինտիսարտան 150,000 ֆլորին. պաշլըճա մեսարիֆաթ իսէ իսարէյի մէրքէզիյէկ 35,000 վէ մուհաքէմէ 35,000 վէ մեսարիֆը ումումիյէթ 45,000 վէ սաաբիրէ 30,000 վէ մէմուրիյը զաղրթայա 28,000 վէ մէմալիքը Էճնէպիյէսէրի մէմուրիյէթ 15,000 վէ բրէնս հաղրեթլէրինին հիսաբը զաթիսինէ 100,000 վէ բրէնս Միրզոյա 12,000 ֆլորինտէն իսարէթ տիր։ Շեզարահէնի զնսաօլսը Մ. Միհովի Գարատաղ հիւքիւմէթի զնպրոլ մէնլիսի բիյանէթինէ թարին իսիրմիշ տիր։

ԳՐԱՆՍԱ ՎԷ ՖՈՒԱ

«Ֆիկարօ» կազէթասը էֆերայիի էֆենպիյէնին պէյանաթընա բանմէն սոր իսլէսիի մաիւմանը մէվսուդ իւզերինէ ֆրանսայը թաճիր Մ. Բօզէնին գաթիլնտէն սօլայը Ֆրանսա հիւքիւմէթի թարաֆընտան լայըմ կէլէն թարիխէ ալնսաղընտան պէրի Ֆրանսա հալը հայրը մուհաֆազատան պաշգա հիչ պիր մէսլէքը սիյասի թաղիպ իսիլմէմէք օլսուղունը թէմէնին խոյոր, Ֆրանսա հարիմինէ թասրի գասպալին Ֆրանսա արազիսինէ թէճավիւզմանի մէն վէ Ֆրանսա հուսուսունը հէր նեմ թէճավիւզմանան մասուն պուլունարբրլմասը իչին Ֆրանսա հուսուսունա Ֆրանսա հիւքիւմէթի թարաֆընտան թէտարիրի լայըմէ գիթիսաղ սէնէսի Ֆրանսանը, «Ֆիկարօ»Դան զէթասունը պէյանրնա նազարէն արթըգ Ֆրանսա մէսէլէսի զարանմը արը։ Մատրիսաէ ինթիչար իսան «Լմրէր—սիսլ» կազէթասը Ֆրանսա հազրնանա նէյր իթիսիի ալիր պէնոր մանսուսանա տիյօր քի, Ամանեա, Իթալիա վէ Ինկիլթէրա՝ Ֆրանսա հիւքիւմէթինին Աֆրիգա գէթասընին չիմալը զարարսինէ կերէչէմէնինէ նազարը մուսասրէ վէ միւսամէնա իլէ պաշգամանաճաղլար արը։ հէր նէ գասաք Սրանանընը ասվալը հաղբրեսի միւսայիա սէյլլ իսէ տէ Ֆրանսա հիւքիւմէթինին Աֆրիգա գրթաղընին չիմալը զարպի ճիէթինտէ թէչէպուլասմասա պուլունարը թագտիրսէ սրանհօլար հէր չեմ կէրէկ ալարբարաղ Ֆրանսանա մուսպալիֆէթամէ պուլունանաճաղլար արը, վերա Ֆրանսա Աֆրիգանին չիմալը զարարի հիւքիւմէթինէ կերէչէմէնք օլսը էյէ Սրանանա չընմայէն վէ ճէնուպէն Ֆրանսա աղաղիսի իլէ մուհարէ պուլունաճաղ արը՝ մանաֆիսն պու հալ Սրանանընն սիւչար օլապիլէճէյի տարպէլէրին էն ֆէնասը օլանաղ արը։

ՃԱՌՕՆԻԱ

Ճառօնիա քիմալը սիյասիյանընտան պէրի Ճառօնիանին ուէնի գասինէսինէ տայիր պիր կազէթա մուխպիրինէ բէք եուպինանէ պաղը մալիսամի վէրիլ տիր, մալիսամը մէկզիսէքէն Բուսիա իլէ Ճառօնիա պասարնտա պիր իսիթիպիքն գարիպ իւզրուսուր պուլունարը իթիսալ օլունուսոր, ուէնի Ճառօնիա պաշ վէքիլի վիգոնթ Գասչուրա մահիր վէ ճէսուր պիր ժէյնէրալ օլուպ Զին վէ Ճառօնիա մուհարէպէյի զայիլէսինէ խասսէն էյթիսար իսլէմիշ տիր, ժէնէրալ Գասչուրանին նամը Ճառօնիա օրտուսընտա իթիրամը մանասուսէ իլէ եատ օլունմադան իմիշ։

ԱՒՍԹՐԻԱ

Վիէննատան իչար օլունտուղընա նազարէն իմբէրաթօր Ֆրանսա ժօզէֆ հաղբէթլէրի հաղիրանը ծնունտա եէրլէքնէ վաղ օլունան Այտասլուգ ասարը աթիգասընը վիսարէթ իսլէմիշ տիր, թէճարրիյամը սասլդ մէարիֆ նազարը պարան Տէիատղիքին թանթը հիմայէթինտէ իբրա իսիլմիշ վէ քէչի օլունան ասարը աթիգանընն պիր գրմը միմիաղը ճանիպը էյրէֆը ճէնասը Միւլիւքանէէն իմբէրաթօր հազրէթլէրինէ ինա պուլդումշ իսի, մէսարիֆաթ՝ միմէյէֆա Շարլ Մաուրինլեր ֆոն Մարգօֆ թարաֆընտան թէրք իսիլէն մէպալիղտէն թէվիյիսէ վէ 1798 սէնէսի իսպիտասընտա քիչատ իսիլէն ասարը աթիգա ճէմիյէթինէ հէվալէ իսիլէրէք մուալիմ միւսիւ Շերնայարդն թանթը ռիյասէթինտէ թէհարրիյաթա սէվամ իսիմշ իսի։

Գու ասարը աթիգանընն մէվգու պուլունաղը մանալին տարլաղը հասէպի իլէ պէօյիւք զրթասասքի ասարը իսիթիյաղ իսէմիմէքտէ օլմասը իլէ Պէլլէէր սալօնարընտա մունթազամին եէրլէշտիրիլմէսի գարարկիր օլմըշ արիդ։

ԱՅԳՈՒՊՏՈՍԻ ՃԷՆՈՒՊԻ ՄՈՒՀԱՐԷՊԷՍԻ

ՃԷՑՄԱԹԱՎՆ ՀԱՏԻՍԷՍԻ. — Գարմիւսթէֆիքէսինտէ թասարիպ իսիլէն մուամէլէյնը հարպիյէ բլանրնա կէօրէ, ՃԷյմանանին հատիսէսինին Գրիւթէնկէր գամանանանը էսիր իսէպիլմէք իւզրէ թէրթիպ իսիլտիյինի թէիպ իսիլիյոր։

Ֆագամ Ինկիլիզէքին Ինդոս բլանը տաեի պիր հիւանի նէթիճէյի՝ Միւնէրի օլմամը արը։

Լիւքէն Վէ Վինտամ ֆրրդմալարը վուգու պուլան ուիմագ թէթիէք միւսատմէէրտէ զալիպ կէլուպ, Պօերէյէրանէն Էէնէրալ Բրիթիսինկէրին Ճէյմսթունտա էյտ էթմայի մուհիմմաթը հարպիյէյի կէրի ալմըշ արը։ Անպաշըլարընա կէօրէ, գըշ մէլանինին հուսլրնտան ասլայը Պօերլէր անմագ կիւնահիզլէրի պիրլէշիպ, կիճէլէրի չիֆթլիքլէրի իլթիճա իսիյորլար։

ԼՕՐՏ ԲԻՉՆԷՐԻՆ ԳԻՐ ԹԻԼԷԿՐԱՖՆԱՄԻՍԻ. — Ցուճնա 19 թարիխնամ, լորտ Բիչնէր ամիսուքի թէլէկրաֆնամէյի ջէչիտ էյլէմիշ տիր։

«Պօերլէր՝ կէչէն այ զարֆընտա մագթու, մէհրաճ վէ հա էսիր օլմագ իւզրէ, 2'640 քիչի զայպ իթմիչէր ախր։

Ճուենիսն պիրինմի ուզուզ կիւնլերինամ Պօերլէր 26 քիչի մագթու, 4 քիչի մէհրաճ 400 էսիր վէ 33 ըրգալարը իլէ թէպլիմ օլարաղ 4000 պարկիր, 120 արապա, 115,500 ֆիչէնկ վէ 651 թիֆֆինկ թէրք իթմիչէ մէհպուր օլմուշլար արը։

ԶԻՆ ՄԷՍԷԼԷՍԻ

ԿԻԶԼԻ ԹԷՆՊԻՀԼԷՐ. — Աժանա Լաֆիֆանը պէյանաթընա կէօրէ, Զին հէյեթիիմիբերաթօրիյէտ՝ մուբախասալարընա խաֆի օլարաղ թէնպիհանթը ամիյէի վէրմիշ տիր։

1. Էնտէպի սէֆարէթխանէլէրտէ՝ սէրայը ֆամիլիաթօրիյի թէհանա իսէճէք գալէլէրին ինչասընը մէն իմմէք։

2. Շըմէնտաֆէր կէդէրկեանէլարը իւզերինէ պէօյիւք գարագոլ թէէսսիսինի մէյտան վէրմէմէք։

3. Շըմէնտաֆէրլէրին Բէքին մանէ ամիլէ թարաֆ ճիէնէի ճիվարընտան կէչմէկի հագրնտա սիֆէրանին գարարընը ֆոնիմանա չարընմակ։

Իմար Զին մուբախասաճը անմագ պէտ նոգմանարին իթիսար իչին ճանտիրուա, չայէտ մանալանիպ ֆրմագալար խանէտանը իմբէրաթօրի Բէյքինէ ատանէք իսէլմէյէէք նարի։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երէկ Իմիրկանց գրքական մրցանակի Ճանանգամանի Ճերաք Սանամարիարք Հար Դանիանանի Ճերաք Սանամարիարք Հար Դանիանանի նիստ գումարեց, և խորհրդակցութիւններ կատարից ինչ ինչ գրական և գանկան գործերու։

—Ինչպէս ամէն ցարդինք, նոյնպէս այս տարի ևս Ազգ. Հիւանդանոցի Մ. Ցարգաց արքանոյ ամբողջ գրքերն ուրբուհնկերը, խաչն ուսուցիչներու առաջնորդութեամբ Վէլի Եղեռնի ասրուած են, ուր ճոխ հայկերգմ մը արուած է իրենց, Պատ. Հոգաբարձութեան կանդիպանն որոշմամբ։

Այս տարի ուկգրդ չէ ըսեր թէ վաղը (Իրիարկ) ևս ծանօթ բարեսիրա անձնաւորութիւն մը, Տոքթ. Ճէվանիրճեան էֆ. իր վաղամեռ տղուն մահուան տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ միւս գաղկին ալ վերջին անդամ ծանր հիւանդութենէ մը մաղթարար ազատած ըլլալուն յիշատակաւ, մասաւոր հայկերգմ մը պիտի գայ նոյն որբերուն, որուելիք կերակուրներն են 3 ոչխար մատաղ եղած, փիլաւ և ուսանդական հելվայ, ինչպէս նաեւ գրբարէն գնուած հաց. և ուր ընտանեօք ներկայ գտնուելով ինք անձամբ պիտի մատակարարէ արուած կերակուրները։

Անաւանիկ ճշմարիտ բարեգործութեան անկեղծ օրինակ մը։

—Ցաւագինկայ չորեքշաբթի խառն Ժողովն իւր սովորական նիստը պիտի գումարէ Դալաթիոյ Խաչերդեանին մէջ։

—Ազգ. Ռեթէոս էֆ. Պէրպէրեանի կրթական գործունէութեան 25ամեայ Յոբելեանի առթիւ եղած նուիրատուութեան գումարը գոհութեամբ կը լսենք որ հետզհետէ բազմապատկուելու վրայ է։ Ասանց մէջ գլխաւորապէս կը նշուին Յարանանեան Կարապետ և Գարակէօղեան Էդուարդ Էֆէնտիները, որոց երկուքն ալ սոյն յոբելեանին առթիւ 50ական լիրա նուիրած են իրենց բազմաստղանդ ու բազմերանգ մեծանուն Ուսուցչին։

—Ցաւալի է բանալը Ընթերցողաց որ յառաջիկայ Սեպտեմբեր ամսոյն ամենայն չքեղութեամբ տեղի պիտի ունենայ Մխիթարեանց Միաբանութեան երկհարիւրամեակը։ Վեհափառ Մխիթարեան՝ այս առթիւ մեծագիր եռահատորակիր կարգ մը գրական աշխատութիւններ։ Ասանց մէջ կը գտնուի Մխիթար Սեբաստացի կենսագրութիւնն դատ—որուն վրայ արդէն գրուած է—ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը յորում ներկայացուած են Վենետիկ բոլոր նախկին Մխիթարեանց դէմքերուն վիմագիր ցայտուն պատկերները ու կենսագրութիւնները։

Հաճելի է ըսել թէ՝ այս երկհարիւրամեակին առթիւ է որ Վիեննայի Հ. Յակոբոս Վարդապետ Տաշեանն ալ պիտի հրատարակէ Ոսկեդարու Հայ մատենագրութեան վերաբերեալ քննադատական ձեռնարկութիւնի մը։

—Ուսումնական Խորհուրդը իր երեկի նստին մէջ որ տեղի ունեցաւ ատենադիրութեանն Ցոգթ. Թորգոմեան էֆ. դ, զեկուցարար զեղեցիկ հանուեալ խնդիրներով.

1.— Ուսուցչութեան արտաքինները և շրջանաւարտներու կանոնաւոր ուսումնարանը ուսումնական ժամանակը մտցնելու ըլլալով, զրաղեցաւ ամէն այս կազմերը երկու Ճանաչողներու պաշտօնի կիրառութեան խնդրով և որոշեց իր յաջորդ նստին մէջ վերջնապէս կազմակերպել զանոնք։

2.— Կէնարկ-Փաշայի ազգային վարժարանին մէջ դպրոցական կարգապահութեան հարաւակ դէպք մը տեղի ունեցած ըլլալով, լսելէ յետոյ այս մասին թէ՛ Տեսուչ էֆ.ի տեղեկութիւնները և թէ խնդրոյ առարկայ եղող ուսուցչուհիներուն բացատրութիւնները հարկ եղած կարգադրութիւնն ըրաւ։

3.— Մարզպի ազգային վարժարանի ուսուցչաց վիճակներու մասին լսելէ յետոյ Պատրա էֆ. Կարապետեանի գրութիւն, որուեց պատշաճ վկայականներն տանելու այդ ուսուցչաց։

4.— Աղանանոց Տ. Գիւտ քահանայի դասական զորձունէութեան Ցուելեանին մասնակցելու համար հրաւէր եկած ըլլալով խնդիրն յաջորդ նստի օրակարգն անցուց։

5.— Տեղեկանալով որ Սամաթիոյ Սահակեան—Ն. Վարդանեան վարժարանի պաշտօնէութեան մէջ նորոգ կարգադրութիւններ տեղի ունեցած են, առանց խորհրդոյ դիմումեան, որոշեց այս մասին բացատրութիւն ի՛նչ Թաղ. Խորհուրդէն։

6.— Դպրեվանուց նախկին մէկ ջնջի չրջանաւարտներուն ուսումնական ոլորտական տուրհով մասին խնդիրը ներկայացած ըլլալով, որոշեց հրանանդ ՝ որ այդ ընտրելիներու քննութիւնները ըստ կանոնական կանոնագրի արտաքին դասերու համար։

3.— Մարզպի ազգային վարժարանի ուսուցչաց վիճակներու մասին լսելէ յետոյ Պատրա էֆ. Կարապետեանի գրութիւն, որուեց պատշաճ վկայականներն տանելու այդ ուսուցչաց։

4.— Աղանանոց Տ. Գիւտ քահանայի զասական զորձունէութեան Ցուելեանին մասնակցելու համար հրաւէր եկած ըլլալով խնդիրն յաջորդ նստի օրակարգն անցուց։

5.— Տեղեկանալով որ Սամաթիոյ Սահակեան—Ն. Վարդանեան վարժարանի պաշտօնէութեան մէջ նորոգ կարգադրութիւններ տեղի ունեցած են, առանց խորհրդոյ դիմումեան, որոշեց այս մասին բացատրութիւն ի՛նչ Թաղ. Խորհուրդէն։

6.— Դպրեվանուց նախկին մէկ ջնջի չրջանաւարտներուն ուսումնական տուրհով մասին խնդիրը ներկայացած ըլլալով, որոշեց հրանանդ՝ որ այդ ընտրելիներու քննութիւնները ըստ կանոնական կանոնագրի արտաքին դասերու համար։

7.— Պանկէ առաջ եղած ընդհանուր հրաւէրի մը համաձայն Գասարգիւղի Ազգ. երկսեռ վարժարանի Տնօրէն էֆ. Նոնի վարժարանի ուսուցչաց ներկայացուցչի և աշակերտուհիներն անունի հաղորդած ըլլալով աշխատաբերեցան, որպէսզի ժամանակի հրատարակութեան արուելու համար։

—Հանդէս Ս. Յակոբեան որբանոցի ինա՝ նախագահութիւնը՝ Ս. Պատրիարք Հայր Ջարիպաշի հանձնման, ամբողջ Որբերուն և խնամակալ մեծատուններուն լուսանկարը ծանել տալով Ազգ. Պատրիարքարան զրկուած է։

—Սմանայ առաջն. տեղապահ Տ. Սրբազան Ս. Վ. Վանդեան, ինչպէս ասկէ առաջ հրատարակուած էր, իւր օգտաչատ ծառայութիւնց և արդիւնաբեր պաշտօնավարութիւնը փոխարէն, արժանացած էր եպիսկոպոսացման աստիճանը ընդունելու, և որոյ վկայագիրն ալ այսօր կամ վաղը կը զրկուի Պատրիարքարանէն։ Ցիշեալ եկեղեցականը որ իր արժանիօք և ջանասիրութեամբ, 26 տարիներ շարունակ, Բարեգործնորէ Տ. Բարթողիմէոս Սրբազանի ընդհանուր առաջնորդութեան ատեն Ի Պրուսա, յաջողած է թեմական գործոց մէջ իր վարչական հմտութիւնն ապացոյցներզ տալ, այս անգամ ևս իր վարած հոգեն կողմէ քաղաքարարքան ուղղուած փափաքը, առաւել ևս իր արժանիքը կը բարձրացնէ և ամենայն զարմանք կը պատճառէ մեզ թէ ինչո՞ւ այս տեսակ եկեղեցականներու ժողովուրդասիրութիւնը մինչեւ այսքան ուշացած կ'ըլլայ։

—Տարեմուտէն կը դրեն թէ տեղւոյն քահանաներէն Տ. Ղեւոնդ և ուսուցիչ Միրաքի էֆ. Թորեան, Աշտարակ երթալով Պատրիարքարանի հրահանգին համաձայն, տեղւոյն ազգայինները հրաւիրեր և յայտներ են թէ Աշտարակի վարժարանը Պատրիարքարանի հոգածութեանը ներքև դրուած։ Ժողովուրդասիրութիւնը վրայ չափազանց գրգիռնալով, նոր հոգաբարձութիւն մը կազմուելու է երեք անդամէ բաղկացեալ։ Բահանան օրհներ է նորընտիր Հոգաբարձութիւնը, և կարգադրութիւն մաղթեր է անոր։ Ցետոյ երկու քնիչները գաղրոցը այցելեր են դէր կը գտնուէին 114 երեխա։ աշակերտներ, ու զանազան դպրոցական կարգադրութիւններ ընելէ կտքը վերադարձեր են Ցարէնտ։

—Զարգանճաղի Կրօն. Ժողովոյ ատենապետ Տ. Կարապետ քահանայ Մազմանեան երկու չաբաթուան հիւանդութենէ մը ետքը, մահանաներ է մայիս Ցին, և չքեղ հանդէսով մը կատարուեր է իր յուղարկաւորութիւնը։

—Տարադրեալ յանձնաժողովնեանց դասեն Ցակոբ էֆ. Ցովասափեան, յանձնաժողովին բոլոր թղթերն ու գոյքերը՝ ընդամենը 2326 կրոնը՝ ցուցակով մը յանձնեց երէկ Պատրիարքարանի Սրբազանագրութեանց դիւանին։

—Վիճակագրութիւն մը նայելով, տարին զէթ 30 եատ դպրոցական արգելքներ միայն Զէյթունի խնդրի՝ կերթան կու գան եղեր ուսկերդութեան աշակերտելու համար։ Այդ սկսակները՝ կը յուսացնէր գոնէ կանխատ զէթ պատրաստուած ըլլային գծագրութեան տիրական մասին՝ կը գծենք։ կը գծեն մեր դպրոցաց ողորմը՝ ինչ անգամ մարդկային գրուածներ։ Ինչո՞ւ

ՀՈՎՍԵՓ ԾԱՂԻԿ

ԳԵՂԱՐՎԵՍՏ Ա. ԹԻՖ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԵՐԵՎԱՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ, 1946։

Գինը 30 ռուբլի։

ԱՆՈՒՇ — Ազգային գրադարանի գրասենեակ։

Գինը 30 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ — ԵՐԵՎԱՆ։

Գինը 108, կոշտ թղթե կազմով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ — ԵՐԵՎԱՆ։

Գինը 17։

ԱՐՇԱԿ Բ. ԹԻՎ (10)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՕՐԱԹԵՐԹ

ԳԵՂԱՐՎԵՍՏ Ա. ԹԻՖ

ՀՈՎՍԵՓ ԾԱՂԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԵՐԵՎԱՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ, 1946։

Գինը 30 ռուբլի։

ԱՆՈՒՇ — Ազգային գրադարանի գրասենեակ։

Գինը 30 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ — ԵՐԵՎԱՆ։

Գինը 108, կոշտ թղթե կազմով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ — ԵՐԵՎԱՆ։

Գինը 17։

ԳԵՎՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ԱՆՈՒՇԱՅԻ

ԼՈՒ ԺՈՒՌԳԻ

ԴՈՒՐՍ ԶՏ ՄՕԳԻՍՏԻՆ

ԲԵՐԲԵՐԸ ԸՍՏՅՈՒՂԵՑԻՆ ԿԻՍԻՐԵՑԻՆ

)(41)(

ՀԱՅԵՑԻՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋՈՑՈՎ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՌԱՋ ԶԱՐԳԱՑԱԾ ԵՎ ՄԵԾԱՑԱԾ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՌԱՋ ԶԱՐԳԱՑԱԾ ԵՎ ՄԵԾԱՑԱԾ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ